

**NABYWANIE WIEDZY PRAKTYCZNEJ PRZEZ OSOBY OSADZONE
ZATRUDNIONE POZA ZAKŁADEM KARNYM**

Monika Podczasik
Uniwersytet Opolski,
ul. Kopernika 11a, 45-001 Opole
E-mail: monika.podczasik@o2.pl

ABSTRAKT

Cel badań. Celem badań jest wykazanie istotności walorów pracy osób pozbawionych wolności poza zakładem karnym w ramach procesu resocjalizacji. Praca i edukacja są jednymi z głównych oddziaływań podejmowanych przez jednostki penitencjarne mające na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądaných postaw.

Metodologia. Przedmiotem badań jest możliwość wykorzystania pracy poza zakładem karnym w procesie resocjalizacji. Populacja badanych liczyła 108 osób odbywających karę pozbawienia wolności pracujących w sektorze prywatnym i publicznym województwa opolskiego. Badania przeprowadzono również wśród 30 pracodawców zatrudniających skazanych. Główną metodą badań jest sondaż diagnostyczny; badania wykonano techniką ankiety oraz obserwacji i wywiadów.

Wyniki. Pracodawcy zatrudniający skazanych zauważają efekty ich pracy oraz oceniają ich stosunek do pracy jako dobry. Natomiast osoby odbywające karę pozbawienia wolności zatrudnione poza zakładem karnym deklarują, iż dzięki pracy podnoszą swoje umiejętności zawodowe. Jednakże wśród pracujących skazanych występują zróżnicowane opinie dotyczące zmiany pracy.

Wnioski. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, iż skazani wykazują zaangażowanie w powierzone obowiązki zawodowe. Może to być spowodowane profitemi, które otrzymują skazani, takimi jak przepustki czy wokandy. Praca skazanych podczas odbywania kary jest najbardziej punktowany czynnikiem w prognozie kryminologiczno-społecznej. Znaczące jest, iż skazani, przebywając w środowisku zawodowym poza murami więzienia, mają możliwość modyfikowania swoich negatywnych postaw poprzez kontakt z osobami ze środowiska zawodowego oraz wyrobienia nawyku pracy, którego większość skazanych wcześniej nie posiadała.

Słowa kluczowe: praca, edukacja, kształcenie, skazani, jednostki penitencjarne

The acquisition of practical knowledge by persons employed outside of prison

ABSTRACT

Purpose of research. The aim of the research is to show the significance of the work values of persons deprived of their liberty outside the penal institution used in the rehabilitation process. Work is one of the main interactions undertaken by penitentiary units aimed at arousing convicted people to cooperate in shaping socially desirable attitudes.

Methodology. The subject of the research is the possibility of using work outside the prison environment in the rehabilitation process. The population of the respondents consisted of 108 persons serving imprisonment in the private and public sectors of the Opolskie Voivodeship. The research was also conducted among 30 employers employing convicted people. The main method of research is a diagnostic survey, and the research was carried out using a questionnaire and observation and interviews technique.

Results. Employers employing convicted persons notice the effects of their work and assess their attitude to work as good. On the other hand, persons serving the penalty of deprivation of liberty employed outside the penal institution declare that thanks to their work they improve their professional skills. However, there are various opinions regarding the change of work among working prisoners.

Conclusions. On the basis of the research, it was stated that convicts show a commitment to assigned professional duties. This may be due to the profits that are received by convicted people, such as passes and tokens. The work of convicted people while serving a sentence is the most punished factor in the criminological and social forecast. It should be stated that convicts staying in a professional environment outside the prison walls have an opportunity to modify their negative attitudes through contact with people from the professional environment, and to develop a work habit, which most of the convicted people did not previously have.

Key words: work, education, convicts, penitentiary units

WPROWADZENIE

Osoby odbywające karę pozbawienia wolności często narażone są na marginalizację społeczną. W znaczeniu ogólnym pojęcie marginalizacji społecznej odnosi się do sytuacji, w której dochodzi do ograniczenia, utrudnienia lub uniemożliwienia jednostce lub grupie społecznej pełnego dostępu do dóbr społecznych oraz pełnego nieograniczonego funkcjonowania w strukturach społecznych. Z pojęciem marginalizacji wiąże się termin wykluczenia społecznego, przez które rozumie się wyłączenie „kogoś” lub „czegoś”, uniemożliwienie podjęcia konkretnej aktywności lub pozbawienie praw. Główną istotą wykluczenia jest pozbawienie człowieka dostępu do zasobów, dóbr, instytucji i systemów społecznych (Florczykiewicz, 2013).

W warunkach izolacji więziennej resocjalizacja pojmowana jest jako ponowna socjalizacja jednostki nieprzystosowanej społecznie. Podczas odbywania kary pozbawienia wolności należy stworzyć skazanym optymalne warunki do poprawniejszego niż do tej pory funkcjonowania w powszechnie przyjętych i aprobowanych normatywnie rolach życiowych, społecznych i zawodowych, rozumianych jako pozytywna, intencjonalna edukacja społeczna (Konopczyński, 2014).

Cały proces rozwoju człowieka przebiega w otoczeniu społecznym. Z konieczności życia w społeczeństwie powstaje potrzeba przystosowania się do warunków tego życia. Przystosowanie rozumiane jest jako aktywne współuczestnictwo w tworzeniu nowych, coraz to doskonalszych form życia społecznego. Praca, jako celowa działalność ludzka, stanowi cenny element w systemie wychowania i resocjalizacji ludzi zagrożonych demoralizacją i zjawiskami patologicznymi. Istotną formą pomocy dla osób o zmniejszonych szansach życiowych jest zapewnienie im nauki i przygotowania zawodowego, co w dalszej kolejności daje im możliwość przystosowania do życia wśród innych ludzi (Karcz, Nowacka, 2002).

EDUKACJA I PRACA OSÓB ODBYWAJĄCYCH KARĘ POZBAWIENIA WOLNOŚCI

Nauka w zakładach karnych to jeden z kluczowych środków oddziaływań resocjalizacyjnych obok pracy, zajęć sportowych, kulturalno-oświatowych, systemu kar i nagród dyscyplinarnych oraz kontaktów ze światem zewnętrznym. Polski system penitencjarny, zgodnie z przepisami zawartymi w Kodeksie Karnym Wykonawczym art. 130-134, przewiduje nauczanie obowiązkowe w zakresie szkoły podstawowej oraz gimnazjalnej, a także umożliwia nauczanie w zakresie ponadpodstawowym i na kursach zawodowych. Placówki oświatowe przy zakładach karnych i aresztach śledczych są na wszystkich poziomach edukacyjnych z wyjątkiem szkół wyższych. Pierwszeństwo w uzyskaniu możliwości objęcia nauczaniem w szkole ponadpodstawowej (ponadgimnazjalnej) i na kursach zawodowych mają osoby odbywające karę pozbawienia wolności, które nie posiadają wyuczonego zawodu albo po odbyciu kary nie będą mogły go wykonywać, a także te, które nie ukończyły 21. roku życia. Skazani mogą za zgodą dyrektora zakładu karnego uczyć się w szkołach poza obrębem zakładu karnego, jeżeli spełniają ogólnie obowiązujące w oświacie publicznej wymagania, zachowują się poprawnie oraz nie zagrażają porządkowi prawnemu, zgodnie z zaleceniami ustawodawcy. Instytucje oświatowe działające przy zakładach karnych i aresztach śledczych są szkołami publicznymi działającymi zgodnie z ustawą o systemie oświaty oraz na podstawie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowych zasad i trybu prowadzenia nauczania w zakładach karnych (Dz.U.z 2004 r. Nr 37 poz.337 z późn. zm.) oraz zgodnie z instrukcją nr 5 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie szczegółowego organizowania nauczania w szkołach oraz szkolenia kursowego w zakładach karnych i aresztach śledczych z dnia 25 listopada 2008 r. (Służba Więzienna, 2016). Realizują takie same podstawy programowe jak wszystkie szkoły państwowe. Nauczyciele podlegają tym samym przepisom, co nauczyciele uczący w zwyczajnych placówkach. Warto zaznaczyć, iż nauczanie realizowane w jednostkach penitencjarnych stanowi proces dydaktyczny, który jest realizowany przez wykwalifikowanych nauczycieli, nastawionych na wyposażenie pensjonariuszy w treści nauczania, nawyki i umiejętności oraz rozwijanie posiadanych przez skazanych uzdolnień. W roku szkolnym 2008/2009 przy jednostkach penitencjarnych funkcjonowało 50 szkół zorganizowanych w 11 centrach kształcenia ustawicznego i 8 w zespołach szkół. Ogólnie szkoły funkcjonują w 22 zakładach karnych i 2 aresztach śledczych (Służba Więzienna, 2016). Kształcenie

i nabywanie wiedzy praktycznej osób odbywających karę pozbawiania wolności organizowane jest na pięciu poziomach edukacyjnych, tj. podstawowym, gimnazjalnym, zasadniczym, średnim i policealnym. Do informacji publicznej na stronie Służby Więziennej jest podana informacja, iż obecnie sieć szkół przywieziennych obejmuje: 3 szkoły podstawowe, 9 gimnazjów, 19 zasadniczych szkół zawodowych, 9 techników zawodowych (w tym uzupełniające), 9 liceów ogólnokształcących (w tym uzupełniające) i 2 szkoły policealne (Służba Więzienna, 2016). Dodatkowo przy zakładach karnych, przy których funkcjonują oddziały aresztów śledczych, utworzono sieć 16 szkół podstawowych i gimnazjalnych uznanych jako „pomocnicze”, które mają na celu zapewnienie osobom nieletnim tymczasowo aresztowanym ustawowego obowiązku nauki (Służba Więzienna, 2016). Oddziaływaniami dydaktyczno-wychowawczym poddawanych jest około 3500 osadzonych rocznie – stanowi to jedno z bardziej efektywnych oddziaływań resocjalizacyjnych. Istotne jest zdobycie wiedzy praktycznej, którą skazani mogą osiągnąć w zasadniczych szkołach zawodowych. W 19 szkołach tego typu w 2009 roku swoje kwalifikacje zawodowe podniosło 1856 skazanych (Służba Więzienna, 2016). Praktyczna nauka zawodu organizowana jest przede wszystkim w takich kierunkach, które po opuszczeniu zakładu karnego dadzą możliwość odnalezienia się na rynku pracy. Do głównych zawodów należą: kucharz, malarz-tapeciarz, posadzkarz, mechanik, monter maszyn i urządzeń, ślusarz, elektromechanik (Służba Więzienna, 2016). Osoby odbywające karę pozbawienia wolności mogą się ubiegać o przyjęcie do technikum zawodowego. W 9 szkołach tego typu w 2016 roku swoje kwalifikacje podniosło 401 skazanych w takich zawodach jak: technik żywienia, technik budownictwa, technik technologii drewna, technik poligrafii (Służba Więzienna, 2016). Kształcenie zawodowe skazanych polega w głównej mierze na nabywaniu wiedzy i umiejętności praktycznych, a efektywność tego nauczania jest oceniana na zawodowych egzaminach zewnętrznych przeprowadzanych przez okręgowe komisje egzaminacyjne. Poszerzeniem oferty edukacyjnej dla osób osadzonych są szkolenia kursowe organizowane przez jednostki penitencjarne. Ogólnie w ubiegłych latach były zorganizowane 1172 szkolenia, w których wzięło udział 13755 skazanych. Szkolenia są prowadzone w porozumieniu z urzędami pracy, aby ich zakres był dostosowany do potrzeb lokalnego rynku. Najbardziej popularnymi szkoleniami były te na kierunkach: dekarz, kucharz, malarz budowlany, stolarz, ogrodnik terenów zielonych i brukarz (Służba Więzienna, 2016). W 2018 roku Centralny Zarząd Służby Więziennej w poszczególnych jednostkach penitencjarnych planuje zorganizować następujące kierunki kształcenia w szkołach prowadzonych przy zakładach karnych i aresztach śledczych: krawiec, kucharz, cukiernik, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, murarz-tylnik, monter konstrukcji budowlanych, elektryk, technik elektryk, ślusarz, stolarz, betoniarszbrojarz, elektromechanik, mechanik-monter maszyn i urządzeń, fryzjer, monter-elektronik, blacharz, informatyk, technik informatyk, mechanik maszyn i urządzeń drogowych, tapicer, operator obrabiarek skrawających, introligator (Służba Więzienna, 2016).

Nauczanie skazanych w szkołach przywieziennych i innych pozaszkolnych formach w Polsce przybierały różne wartości w zależności od okresu historycznego

i przemian polityczno-społecznych i gospodarczych. Podkreślić należy, iż nastąpiły ogromne postępy w oświacie więziennej w polskim systemie penitencjarnym. Można przyjąć, iż aktualnie obowiązujące regulacje prawne dotyczące nauczania sprzyjają rozwojowi takiej działalności więziennej (Bogunia, 2009).

Praca w życiu każdego człowieka zajmuje bardzo istotne miejsce. Mówiąc o oddziaływaniach wychowawczych przez pracę, należy wyodrębnić te o charakterze kreującym, wspomagającym rozwój, kompensacyjnym, korekcyjnym, redukcyjnym i przede wszystkim resocjalizacyjnym (Raczkowscy, 1990).

Praca w izolacji spełnia funkcję resocjalizacyjną jedynie wtedy, kiedy powoduje u jednostki nieprzystosowanej społecznie pożądane zmiany, tj. wyrabia w skazanym umiejętność i potrzebę pracy, której wcześniej nie posiadał. Mówimy wtedy o wychowaniu do pracy. Samo zatrudnienie nie resocjalizuje; do zmian zachodzących w osobowościach i postawach skazanych dochodzi wtedy, gdy praca jest wspomagana przez metody wpływu osobistego osób ze środowiska zawodowego, kary i nagrody. Praca musi spełniać pewne warunki: musi być społecznie pożyteczna i użyteczna, dostosowana do fizycznych i psychicznych możliwości osadzonego i jego kwalifikacji, ewentualnie zainteresowań, musi być dobrze zorganizowana, fachowo nadzorowana i zabezpieczona pod względem BHP oraz musi być oceniana. Brak pracy podczas odbywania kary pozbawienia wolności wpływa na skazanych nie resocjalizująco, a demoralizująco (Machel, 2003).

Aktami prawnymi, które regulują politykę kryminalną oraz możliwość i warunki zatrudniania skazanych w Polsce są: kodeks karny wykonawczy (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy) z późniejszymi zmianami, kodeks karny (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny) oraz Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania skazanych. Podstawowy podział rodzajów wykonywanej przez skazanych pracy dotyczy wynagrodzenia oraz terenu wykonywanej pracy. Przyjmując takie kryterium, można wyodrębnić zatrudnienie: nieodpłatne, odpłatne, na terenie jednostki penitencjarnej oraz poza zakładem karnym. W myśl art. 121 § 1 Kodeksu Karnego Wykonawczego osobie odbywającej karę pozbawienia wolności zapewnia się w miarę możliwości świadczenie pracy. Główną formą zatrudnienia skazanego jest skierowanie do pracy zarobkowej w ramach umowy o pracę, umowy zlecenie, umowy o dzieło, umowy o pracę nakładczą lub na innej podstawie prawnej (art. 121 § 2 KKW). Według ustawodawcy osoba pozbawiona wolności może być zatrudniona poza terenem zakładu karnego nieodpłatnie w wymiarze 90 godzin na rzecz: samorządu terytorialnego, podmiotów, dla których organ gminy, powiatu lub województwa jest organem założycielskim, państwowych lub samodzielnych jednostek organizacyjnych. Edukacja i praca są podstawowymi elementami oddziaływań penitencjarnych. Aktywne uczestnictwo osób pozbawionych wolności w tego rodzaju działaniach organizowanych przez służbę więzienną może doprowadzić do pozytywnej przemiany wewnętrznej tych ludzi, inicjując ich rozwój osobowy i społeczny, a tym samym dając szansę na lepsze życie po opuszczeniu zakładu karnego.

ANALIZA BADAŃ WŁASNYCH

Na potrzeby niniejszego artykułu pragnę omówić wyniki badań własnych, które były przeprowadzane wśród pracujących skazanych poza zakładem karnym. Badania były prowadzone w trzech województwach: śląskim, opolskim i dolnośląskim. Badanymi były osoby odbywające karę pozbawienia wolności pracujące poza zakładem karnym, tj. w instytucjach państwowych bądź w prywatnych przedsiębiorstwach. Celem badań było wykazanie walorów resocjalizacyjnych pracy poza zakładem karnym.

Na potrzeby niniejszego artykułu omawiam wyniki badań wyłącznie z województwa opolskiego, analizując dwa problemy szczegółowe:

- Jaka jest ocena pracy skazanych przez ich pracodawców?
- Jakie zmiany – w percepcji skazanych – zachodzą w zachowaniu skazanych po podjęciu pracy poza zakładem karnym?

W swoich badaniach posłużyłam się metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystując technikę ankiety własnego autorstwa skierowaną do skazanych pracujących poza zakładem karnym (zawierającej 27 pytań – zarówno zamkniętych, jak i otwartych) oraz do pracodawców zatrudniających skazanych poza zakładem karnym. W tej części badania wzięło udział 30 pracodawców, zarówno z sektora prywatnego, jak i publicznego, oraz 108 osób odbywających karę pozbawienia wolności pracujących poza zakładem karnym. Na potrzeby niniejszego artykułu przeanalizuję wybrane pytania z kwestionariusza ankiety.

Tabela 1. Opinia pracodawców na temat stosunku do pracy skazanych a staż pracy pracodawców (N=30).

Jak według Pana/ Pani skazani odnoszą się do pracy?	Staż pracy do 3 lat		Staż pracy 4-8 lat		Staż pracy 9-13 lat		Staż pracy 14-18		Staż pracy 19 i powyżej		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Dobrze	0	0,00	1	100,00	2	40,00	1	20,00	12	63,16	16	53,33
Raczej dobrze	0	0,00	0	0,00	3	60,00	3	60,00	7	36,84	13	43,33
Obojętnie	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	20,00	0	0,00	1	3,34
Raczej źle	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Źle	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Ogółem	0	100,00	1	100,00	5	100,00	5	100,00	19	100,00	30	100,00

Źródło: Badania własne Autora.

Przyglądając się uzyskanym wynikom, można stwierdzić, że pracodawcy z dużym stażem pracy oceniają dobrze (53,33%) oraz raczej dobrze (43,33%) stosunek skazanych do pracy, co może świadczyć o zaangażowaniu osób odbywających karę pozbawienia wolności w wykonywanie powierzonych im obowiązków. Zdecydowanie pracodawcy wykazujący większy staż pracy, a tym samym doświadczenie zawodowe (19 lat i więcej), oceniają pracę skazanych jako dobrą (63,16%) – odpowiedź taka pada częściej niż w przypadku pracodawców wykazujących się mniejszym doświadczeniem zawodowym (40,00%).

Tabela 2. Opinia pracodawców na temat pracy skazanych a staż pracy pracodawców (N= 30).

Jak można Pana/ Pani zdaniem określić pracę skazanych?	Staż pracy do 3 lat		Staż pracy 4-8 lat		Staż pracy 9-13 lat		Staż pracy 14-18		Staż pracy 19 i powyżej		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Dobrze	0	0,00	1	100,00	3	60,00	0	0,00	10	52,63	14	46,67
Raczej dobrze	0	0,00	0	0	2	40,00	5	100,00	9	47,37	16	53,33
Obojętnie	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Raczej źle	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Źle	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Nie mam zdania	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Ogółem	0	100,00	1	100,00	5	100,00	5	100,00	19	100,00	30	100,00

Źródło: Badania własne Autora.

Uzyskane wyniki pokazują, iż pracodawcy są zadowoleni z pracy wykonywanej przez skazanych, oceniają ją jako dobrą (46,67%) oraz raczej dobrą (53,33%).

Tabela 3. Zauważalne efekty pracy skazanych wśród pracodawców a ich staż pracy (N= 30).

Czy zauważa Pan/Pani efekty pracy skazanych?	Staż pracy do 3 lat		Staż pracy 4-8 lat		Staż pracy 9-13 lat		Staż pracy 14-18		Staż pracy 19 i powyżej		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Tak	0	0,00	1	0,00	5	100,00	5	100,00	19	100,00	30	100,00
Nie	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Ogółem	0	100,00	1	100,00	5	100,00	5	100,00	19	100,00	30	100,00

Źródło: Badania własne Autora.

Jak wynika z analizy odpowiedzi respondentów, 100% badanych zauważa efekty pracy skazanych, co jest dowodem na staranność i zaangażowanie w wykonywanie obowiązków zawodowych przez osoby odbywające karę pozbawienia wolności. Takie zachowania skazanych pokazują, iż w większości przypadków dochodzi do zmiany postaw, co może stanowić pozytywną prognozę na przyszłość.

Tabela 4. Podnoszenie kwalifikacji skazanych a wykształcenie w opinii ich samych (N=108).

Czy uważa Pan/ Pani, że dzięki pracy, którą wykonuje, zdobywa nowe umiejętności zawodowe?	Wykształcenie podstawowe		Wykształcenie gimnazjalne		Wykształcenie zawodowe		Wykształcenie średnie		Ogół	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Tak	17	80,95	10	90,90	37	82,22	22	70,96	86	79,62
Nie	4	19,05	1	9,10	8	17,78	9	29,04	22	20,38
Ogół	21	100,00	11	100,00	45	100,00	31	100,00	108	100,00

Źródło: Badania własne Autora.

Jak wskazują wyniki badań, większość (79,62%) skazanych deklaruje, że dzięki pracy wykonywanej podczas odbywania kary pozbawienia wolności podnosi swoje kwalifikacje, dzięki czemu będą mieli większe możliwości zdobycia pracy po opuszczeniu zakładu karnego. Optymistyczne jest, że osoby posiadające niskie wykształcenie, tj. podstawowe, gimnazjalne i zawodowe, dostrzegają potrzebę podnoszenia swoich umiejętności i kwalifikacji.

Tabela 5. Zmiana pracy a wykształcenie skazanych w opinii ich samych (N=108).

Czy zmieniłby/aby Pan/ Pani obecną pracę na inną, gdyby była taka możliwość?	Wykształcenie podstawowe		Wykształcenie gimnazjalne		Wykształcenie zawodowe		Wykształcenie średnie		Ogół	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
	Tak	9	42,86	2	18,19	21	46,66	14	45,16	46
Nie	9	42,86	5	45,45	24	53,34	14	45,16	52	48,15
Nie wiem	3	14,28	4	36,36	0	0,00	3	9,68	10	9,26
Ogół	21	100,00	11	100	45	100	31	100	108	100

Źródło: Badania własne Autora.

Zróznicowane są odpowiedzi respondentów dotyczące możliwości zmiany pracy. Większy odsetek osób (48,15%) deklaruje, iż nie zmieniłoby jej, co może świadczyć o odpowiedniej atmosferze bądź dopasowaniu obowiązków do możliwości i zainteresowań skazanego. Mniejszy odsetek (42,59%) deklaruje chęć zmiany pracy, co może być skutkiem wielu powodów.

ZAKOŃCZENIE

Nabywanie wiedzy teoretycznej, jak i praktycznej, przez osoby odbywające karę pozbawienia wolności może przyczynić się do wyrobienia nowych nawyków i umiejętności, co w dalszej kolejności może spowodować chęć prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie. Prawidłowe funkcjonowanie skazanych zarówno w jednostce penitencjarnej, jak i w warunkach wolnościowych, nie powinno polegać na „udawaniu pozytywnej zmiany” w celu osiągnięcia bieżących korzyści wynikających z regulaminów jednostek penitencjarnych, a na przemianie wewnętrznej gwarantującej chęć prawidłowego funkcjonowania w warunkach wolnościowych po opuszczeniu zakładu karnego. Praca podczas odbywania kary pozbawienia wolności może być jedyną receptą na lepsze funkcjonowanie skazanych w przyszłości. Prawidłowe postawy pracownicze wśród pracujących skazanych zaważają również ich pracodawcy, co jest świadectwem zmian zachodzących w zachowaniu większości osób przebywających w jednostkach penitencjarnych.

BIBLIOGRAFIA

1. Bogunia, L. (2009). Edukacja skazanych w szkołach przywieziennych, poza więziennych i formach poza szkolnych w latach 2000-2007. *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, Tom XXIV, no 3119, s. 202.
2. Florczykiewicz, J. (2013). Poczucie marginalności osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności i wybrane jego uwarunkowania. Sprawozdanie z badań. *Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja*, 22, 153-187.
3. Karcz, E., Nowacka, M. (2002). Praca jako forma socjalizacji młodzieży w OHP. W: Z. Jasiński, I. Mudrecka (red.), *Praca w systemie wychowawczym Ochotniczych Hufców Pracy*. Opole – Dobiszów: Antykwa.
4. Kodeks Karny Wykonawczy – art. 130, ustawa z dnia 24.07.2003 r. (Dz. U. Nr 142, poz. 1380) z późniejszymi zmianami.
5. Konopczyński, M., (2014). Twórcza resocjalizacja zarys koncepcji rozwijania potencjałów. *Resocjalizacja Polska*, 7, s. 13.
6. Machel, H. (2003). *Więzenie jako instytucja karna i resocjalizująca*. Gdańsk: Arche.
7. Raczkowski, J. i B. (1990). *Praca w wychowaniu dzieci i młodzieży*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
8. Służba Więzienna (2016). Nauczanie skazanych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Pobrane z: <http://www.sw.gov.pl/strona/Nauczanie-skazanych-w-zakladach-karnych-i-aresztach-sledczych>.
9. Służba Więzienna (2016). Pobrane z: <http://www.sw.gov.pl/strona/do-pobrania>.
10. Służba więzienna (2016). Rekrutacja i przyjmowanie osadzonych do szkół. Pobrane z: <http://www.sw.gov.pl/strona/Rekrutacja-i-przyjmowanie-osadzonych-do-szkol>.